

IN MEMORIAM

PAUL HEURGREN

När Paul Heurgren 1934 tillträdde posten som föreståndare för Postmuseum blev han museets förste heltidschef. Föregångarna hade haft föreståndarskapet som bisyssla.

Postmuseum kunde inte ha fått en lämpligare person som sin förste renodlade föreståndare. Paul Heurgren var väl förtrogen med museet efter att från 1925 till 1933 ha tjänstgjort där under långa perioder som amanuens åt den dåvarande föreståndaren friherre Johannes Rudbeck. Han hade vidare genom arkivforskningar och andra studier redan hunnit skaffa sig åtskillig kunskap om såväl det svenska postverkets som det allmänna postväsendets historia. Därtill kom att hela hans läggning var inriktad på kulturellt arbete och att han dessutom var en idérik och skapande natur.

Man kunde möjligen ha befarat att Paul Heurgren, när han mera definitivt knöts till museet, skulle ha varit en något desillusionerad person. Som många andra idéernas män hade han ofta varit för tidigt ute med sina många tankar och uppslag. Dessa rörde sig på ett stort fält — från en facklig motion väckt 1919, om lika lön för män och kvinnor till idén, framförd 1927 i den av honom startade internationella posthistoriska tidskriften *Tabellarius*, om en internationell postakademi för historisk forskning, dokumentation och högre utbildning. Flertalet av hans idéer föranledde ingen åtgärd. De tedde sig verklighetsfrämmande för omgivningen. Andra lyckades han med energi och oförvägenhet förverkliga, dock utan att de alltid rönt den uppskattning som de i ljuset av en senare tids värderingar hade förtjänat.

Belysande är hur Heurgren 1916 fick idén att arbeta för ett semesterhem för posttjänstemän. Han sammanställde för den skull en bok med titeln Vårt hem som skulle ge ett litet startkapital. Han fick Bo Bergman och andra litterärt begåvade posttjänstemän — det fanns många på den tiden — att medverka och försäljningen inbringade 2 000 kr, som Heurgren skänkte till Posttjänstemännens Förening. Men i stället för att bli grundplåt till ett semesterhem överfördes beloppet till föreningens understöds-kassa. Den allmänna meningen var att ingen i Posten skulle ha lust att tillbringa sin semester tillsammans med sina kolleger. Senare har en annan syn på semesterhemsfrågan vuxit fram.

Några år senare gav Heurgren ut en liknande skrift, Biblioteket, som skulle bidra till finansieringen av ett skönlitterärt bibliotek för posttjänstemän. Även om försäljningen inte blev så lysande lyckades Heurgren ändå betydligt bättre med detta projekt. Genom förtjänsten på boken och en del andra åtgärder fick han ihop 800 band, som 1920 överlämnades till Generalpoststyrelsens bibliotek — dittills uteslutande ett fackbibliotek. Därmed var grunden lagd till bibliotekets skönlitterära avdelning, som i januari 1966 omfattade ca 5 000 band och har nio väl-försedda vandringbibliotek i ständigt omlopp på resepostpersonalens överliggningsorter.

Det visade sig emellertid, när Paul Heurgren övertog Postmuseum, att han på intet vis låtit sig nedslås av det ljumma intresse — för att inte säga motstånd — som många av hans idéer och gärningar rönt. Han gick helhjärtat in för vad han uppfattade som sin livsuppgift och han fick fritt utlopp både för sin verksamhetslust och för sin forskariver.

Ett museum blir aldrig färdigt. Museitekniken utvecklas ständigt, samlingarna växer, nya utrymmen kommer till, omdispositioner blir tid efter annan nödvändiga. Heurgrens långa period som chef för Postmuseum — från 1934 till 1952 — var i hög grad fylld av omdaningsarbete, till stor del betingat av att museet fick sitt livsrum kraftigt vidgat, när postkontoret Stockholm 2 år 1939 flyttade från Lilla till Stora Nygatan. Den filatelistiska avdelningen en trappa upp stod klar efter en genomgripande omdaning i augusti 1941 och huvuddelen av de historiska samlingarna i bottenvåningen invigdes 1949. Helt klara stod samlingarna på Heurgrens sista tjänstgöringsdag — den 30 november 1952.

Heurgren ägnade stort intresse inte bara åt de permanenta avdelningarna utan även åt tillfälliga utställningar, av vilka många blev stora publik- och kritikframgångar.

Såväl före som under och efter sin tid som museichef ägnade Paul Heurgren sig åt posthistoriskt författarskap. Hans brinnande intresse för denna verksamhet och hans skaparkraft varade livet ut, trots att hans hälsa de senaste åren tidvis var mycket bräcklig.

Hans forskning täcker stora områden. Framför allt inriktade han sig på postväsendets utveckling i Sverige och i grannländerna. Resultatet har blivit ett 20-tal böcker och skrifter och en lång rad artiklar i svenska och utländska tidningar och tidskrifter. Som den noggranne man Heurgren var sammanställde han 1959 en bibliografi, som bl.a. upptar hans artiklar i postala ämnen och filateli. Dessa uppgår till ett 150-tal.

Heurgrens posthistoriska författarskap har många förtjänster. Han hade stor fallenhet för källforskning. Han hade förmåga att levandegöra, likaså att kompilera. Hans noggrannhet var stor. Han skydde inga forskarmödor för att skaffa visshet.

Sin kanske största forskningsinsats utförde Heurgren åren 1925—1936, då han ägnade mycket av sin kraft åt ett jättearbete i nio delar på inalles 1 500 sidor — en bibliografi över innehållet i svenska postala förordningar och skrivelser åren 1541—1889. Det är ett standardverk som på andra områden har få motsvarigheter — om ens någon till fullo. Det har fått högt betyg i biblioteksvärlden och är till ovärderlig nytta för fortsatt forskning i Postverkets historia.

Även två andra verk bör framhållas särskilt, nämligen Svensk militärpost och Svensk diligenstrafik. De slutfördes båda på senare år — 1958 resp. 1964. Framför allt Svensk militärpost har vunnit erkännande, bl.a. av krigshistoriker.

Båda dessa arbeten vittnar om Paul Heurgrens vitalitet och arbetsförmåga långt efter pensioneringen. Inte heller hans uppslagsrikedom sinade, vilket bl.a. kom till uttryck inom Föreningen Postmusei Vänner, vars sekreterare han varit i 20 år. Han väckte frågor och gav impulser i föreningen in i det sista.

Paul Heurgren var vid sin bortgång den 26 april 1966 nära 80 år gammal. Han var född den 17 november 1886 i Malmö, där hans fader då var pastor i S:t Petri församling.

Postverket har mycket att vara Paul Heurgren tacksam för. Likaså har hans många vänner. Han ville mycket och han utträttade mycket, allt präglat av sann humanism, god vilja och varmt hjärta. Hans minne och verk lever vidare.

Egon Jonsson